

Finansdepartementet
Regeringskansliet

Remiss av Produktivitetskommissionens betänkanden Goda möjligheter till ökat välbefinnande och Fler möjligheter till ökat välbefinnande

Inledning

Region Gotland anser att Produktivitetskommissionens förslag, i enlighet med SVESAM – Utredningen för Sveriges sammanhållna utveckling, måste analyseras vidare med utgångspunkt från det nuvarande politiska målet för den regionala utvecklingspolitiken: *utvecklingskraft i hela landet, lokal och regional konkurrenskraft, likvärdiga möjligheter och långsiktig hållbarhet*. Vidare anser Region Gotland att bedömningar och förslag måste hanteras utifrån de tre övergripande värden SVESAM presenterade i samband med sin hearing om delbetänkande SOU 2025:85 den 23 oktober 2025: *territoriell sammanhållning, effektiv och platsbaserad samordning samt lokal och regional förankring*.

Enligt Region Gotland berörs den kommunala självstyrelsen av vissa av de förslag som presenteras av Produktivitetskommissionen. Region Gotland vill därför kraftigt understryka att av 14 kap. 3 § Regeringsformen framgår att en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte bör gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett den. Bestämmelsen ger uttryck för en proportionalitetsprincip vad gäller inskränkningar i den kommunala självstyrelsen. Ett av skälen för en territoriell politik är att föra besluten närmare medborgarna då ett regionalt politiskt organ ger regioninvånarna rätt att råda över sina egna angelägenheter direkt via regionalt utsedda politiska företrädare. Detta är grundtanken bakom den kommunala självstyrelsen. Lokal förankring är en viktig framgångsfaktor för att bedriva regionalt utvecklingsarbete. Enligt SVESAM leder medverkan av lokala aktörer dels till att dessa aktörer känner ett större ägarskap i det arbete som bedrivs, dels till att verksamheten kan anpassas efter behoven genom att man tar vara på lokala aktörers kunskap. Kommunalt självstyre och lokal och regional förankring är alltså viktigt inte enbart av principiella skäl utan även av effektivitetsskäl, som ett sätt att ta fram lokalt anpassade insatser för ökad produktivitet.

Region Gotland anser att de förslag som läggs av Produktivitetskommissionen behöver analyseras utifrån den påverkan de får i olika geografier, särskilt för öar.

Som Sveriges enda ö-region lyfter Region Gotland fram öars specifika utmaningar: logistiska och kostnadsrelaterade utmaningar i relation till transporter, demografisk nedgång och sårbarhet för yttre påfrestningar. Region Gotland vill också påminna om det faktum att Gotland saknar region- och kommungrannar.

Region Gotland hänvisar till remissvar på delbetänkande SOU 2025:85 där Region Gotland lyfter att svenska myndigheter behöver stärka sina kunskaper och därigenom sin handlingsberedskap om territoriella förutsättningar. Gotland är Sveriges enda ö-region, och därtill Sveriges enda region som också är en kommun med tillhörande kommunalt ansvaret för bland annat markanvändning och havsplanering hela vägen ut till kommungränsen i Östersjön. Därutöver är Region Gotland en av endast två svenska kommuner vars hela territorium är insulärt, alltså saknar en fast broförbindelse med fastlandet.

Mot bakgrund av detta delar Region Gotland SVESAM-utredningens syn att den långtgående specialisering och sektorisering av den offentliga förvaltningen på olika nivåer behöver balanseras med perspektiv som ger möjlighet till en mer tvärsektoriell helhetssyn på samhällsutvecklingen, och att en sådan avvägning i det vardagliga arbetet i den svenska förvaltningens olika delar kräver en ökad medvetenhet och kunskap om territoriella perspektiv, inte minst hos nationella myndigheter.

Region Gotland anser att de förslag som tas vidare från Produktivitetskommissionen måste göras med en territoriell/geografisk säkring, framför allt behöver de ö-säkras.

I syntesrapporten *"Multi-level governance and strengthening the resilience of island economies"* menar OECD att flernivåstyrning (multilevel governance) även behöver vara territoriellt inkluderande när det gäller flerpartsamverkan, att hänsyn behöver tas till geografisk mångfald. Det blir särskilt viktigt när det gäller Gotlands och andra öars specifika demografiska, ekonomiska och infrastrukturella förhållanden som inte kan hanteras på ett adekvat sätt genom generella politiska lösningar och strategier.

Region Gotland anser att det behöver skapas en nationell samordningsplattform som ansvarar för att hänsyn tas till territoriellt inkluderande mångfald. Plattformen ska förena och främja en platsbaserad utveckling i hela Sverige med effektiva insatser för produktivitetstillväxt för att möta hela Sveriges – och särskilt Gotlands - specifika geografiska utmaningar.

Yttrande

Kap. 3 Teknisk utveckling, forskning och innovation

3.5.2 Tydligare rollfördelning och starkare drivkrafter för lärosäten 3 Bedömning:

Styrningen och finansieringen av universitets- och högskolesektorn bör förändras i syfte att uppnå en tydligare rollfördelning bland lärosätena, uppmuntra en prioritering av resurser till starka forskningsmiljöer och stärka lärosätenas drivkrafter att prestera väl.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland vill påtala att vid en ännu starkare koncentration av forskningsmiljöer ökar avståndet ytterligare mellan dessa och externa aktörer, såväl näringsliv som offentlig sektor, i de perifera geografierna. Detta riskerar ytterligare att underminera Sveriges behov av att stärka produktivitet och innovation i större delar av landet än enbart runt de starkaste lärosätena. Region Gotland anser därför att en sådan koncentration behöver följas av ökade resurser för att kunna

samverka med och forska på aktörer som inte finns i direkt geografisk närhet. Lärosäten och institutioner behöver snarare förstärkt medelstildelning som tillåter mer och närmare samarbete för att kunna anlägga t.ex. test- och demomiljöer även i andra delar av Sverige. Detta är viktigt både för att en viss geografi ibland kan utgöra den bästa platsen av olika interagerande skäl och för att statliga satsningar på utbildning och forskning ska komma hela Sverige till del.

Produktivitetskommissionens förslag om att medelstildelning kan kopplas till uppnådda resultat, såsom exempelvis prestationer inom olika områden eller genomförda förändringar bör kompletteras med en territoriell innovations- och konkurrenskraftsfaktor.

3.5.3 Större institutionell mångfald

4 Förslag: Etablera på försök ett antal mindre forskningsinstitut inom teknik, naturvetenskap eller medicin. Efter utvärdering bör dessa utökas eller läggas ned. På sikt kan ytterligare institut övervägas.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland föreslår att ett av dessa forskningsinstitut byggs upp på Gotland, enligt modellen för den amerikanska forskningsfinansiären Defense Advanced Research Projects Agency (DARPA), och med fokus på forskning med dubbla användningsområden i linje med de satsningar som görs i EU:s nästa ramprogram för forskning och innovation (FP10). Etableringen av ett dylikt forskningsinstitut på Gotland är en naturlig fortsättning på det uppdrag regeringen i december 2017 gav Försvarsmakten och Länsstyrelsen i Gotlands län, att genomföra ett utvecklingsarbete kring samverkan och organisation inom totalförsvaret på ön, regeringsuppdraget *"Totalförsvaret för ett starkare Gotland"*.

5 Förslag: Etablera på försök en ny forskningsfinansierande myndighet baserat på den brittiska myndigheten Advanced Research and Invention Agency i syfte att finansiera forskning av banbrytande karaktär.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland anser att det är viktigt att de eventuella forskningsfinansierande myndigheter som får i uppdrag att systematiskt identifiera och ta in idéer från forskarsamhället om sådana möjligheter inom teknik, naturvetenskap och medicin, också måste ha ett territoriellt perspektiv för att inte glömma varken de forskare som inte är lokaliserade till de stora koncentrerade forskningsmiljöerna eller de frågeställningar och utmaningar som finns i hela Sverige och behöver beforskas.

Kap. 4 Digitalisering och AI

Region Gotland generellt yttrande: Region Gotland tillstyrker huvudinriktningen i detta kapitel och bedömer att förslagen sammantaget stärker förutsättningarna för produktivitet och kvalitet. Region Gotland vill särskilt understryka behovet av generella ramvillkor framför selektiva AI-stöd samt fokus på komplementära investeringar i arbetssätt, kompetens och data. Det är även angeläget att genomföra interoperabilitetsreformen och modernisera OSL och registerlagstiftningen för att möjliggöra ändamålsenlig datadelning med bibehållen rättssäkerhet och integritet.

Region Gotland pekar på nödvändigheten av ett kraftigt utökat och långsiktigt finansierat program för förvaltningsgemensam digital infrastruktur (DPI), inklusive statlig e-legitimation, auktorisations- och behörighetsramverk samt säker, suverän molnkapacitet.

För Region Gotland – som kombinerar kommun- och regionuppdrag i ett gles- och ö-läge med stora säsongsvariationer och beroende av sjö- och luftförbindelser – är digital robusthet (backhaul-redundans via sjökabel/radiolänk/satellit), kapacitetsdimensionering för högsäsong, kris- och cyberresiliens samt nationellt stöd för suverän uppkoppling, avgörande. Region Gotland föreslår därför att Gotland utses som pilotregion för sammanhållen datadelning mellan prioriterade kommunala och regionala verksamhetsområden (inkl. samhällsbyggnad) samt för en regulatorisk sandlåda för offentliga processer.

4.4.1 Öka kompetensen och spridningen av tekniken

29 Bedömning: För att förbättra förutsättningarna för att implementera och utveckla AI-verktyg inom forskning samt i företag och organisationer bör antalet STEM-utbildade och utbudet av relevanta och valbara kurser vid lärosäten öka. Dessutom bedöms fler samarbeten mellan forskningsområden och mellan företag och forskare behövas och möjligheterna för utländska studenter att stanna kvar efter studierna bör förbättras.

Region Gotlands yttrande: För mindre regioner med hög försörjningskvot är detta särskilt viktigt för att långsiktigt kunna upprätthålla kvalitet och effektivitet i den offentliga verksamheten. Därutöver är digitalisering och AI intressant utifrån arbete med potentiella företagsetableringar från andra länder till Gotland och andra svenska regioner. Region Gotland vill peka på behovet av ett nationellt kompetenslyft för offentlig sektor genom finansierade utbildningsspår i form av mikromeriter i AI användning, informationssäkerhet, dataskydd, modellrisk och processautomatik med praktikfall från kommun/region.

Därutöver är det av vikt att stimulera FoU-nära tillämpning mellan lärosäten, offentlig sektor och näringsliv med öppen delning av kod, krav och effekter. Region Gotland önskar även se en förenkling av arbetskraftsförsörjning för internationell kompetens som redan finns i landet, att verka i offentlig sektor, inkl. expert- och säkerhetsprövningsprocesser.

4.4.2 Tillgängliggör svenska data

31 Bedömning: Tillgång till data är grundfundamentet för den digitala utvecklingen. Digitalisering, sammanställning och tillgängliggörande av data behöver därför vara en prioriterad uppgift i offentliga myndigheter.

Region Gotlands yttrande generellt: Region Gotland instämmer i Produktivitetskommissionens betoning på data som en central resurs för produktivitet och innovation. Region Gotland understryker vikten av datadriven utveckling och gemensamma strukturer för att digitalisering och AI ska ge produktivitetsvinster i praktiken, särskilt i mindre regioner med begränsade resurser och många små- och mikroföretag. Region Gotland vill särskilt understryka vikten av sammanhållna strukturer för datadelning, öppna API:er och neutrala digitala plattformar som möjliggör mer behovsdriven styrning, bättre beslutsunderlag och kontinuerligt lärande.

För regioner med begränsade resurser är sådana gemensamma strukturer en förutsättning för att datadrivna arbetssätt ska kunna utvecklas långsiktigt och integreras

i ordinarie verksamhet. För en liten region som Gotland med många små företag och mindre främjarorganisationer är datadelning långsiktigt en central förutsättning för att kunna lyckas med en effektiv samverkan och kunskapsutveckling över organisationsgränser.

30 Förslag: Genomför förslagen i SOU 2023:96 för att skapa tydlighet kring interoperabilitet på nationell nivå.

Region Gotlands yttrande: När det gäller interoperabilitetslag vill Region Gotland peka på vikten av tydliga, bindande föreskrifter och profiler (semantik, API, katalogtjänster, loggning och spårbarhet) men även behovet av finansiering för lokalt grundarbete (datakvalitet, masterdata, metadata, API-lager).

34 Förslag: Utforma offentlighets- och sekretesslagen, OSL, omvänt, så att informationsutbyte som huvudregel är tillåtet mellan myndigheter.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland ser gärna ett införande av en riskbaserad modell med centrala vägledningar, standardiserade ändamålsbeskrivningar, styrande DPIA-mallar och nationell auktorisationskatalog. Det är särskilt viktigt för sammanhållen datadelning mellan kommunala och regionala verksamheter.

35 Förslag: Ersätt nuvarande registerlagar med en enda registerlag.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland ser positivt på en förstärkning av flexibiliteten men det är viktigt att säkerställa övergångsbestämmelser, tydligt ansvar för ändamål, logging, åtkomststyrning och auditerbarhet.

32 Förslag: Förstärk arbetet på Kungliga biblioteket att tillsammans med lämpliga samarbetspartners utveckla AI-modeller för svensk offentlig sektor.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland ser positivt på detta förslag. Region Gotland kan erbjuda pilotdata från flera verksamhetsområden (t.ex. tal-till-text i fältbaserade tjänster) och för småspråksvarianter.

33 Förslag: Forskning bör ingå i SCB:s verksamhet i syfte att identifiera utvecklingspotential och öka användarvänligheten i statistiken.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland välkomnar förslaget och ser gärna att det ska underlätta för huvudmän att få ändamålsenlig, maskinläsbar och kvalitetssäkrad statistik, med stöd i val av nyckeltal för digitalisering.

4.4.3 Minska osäkerheten kring datahantering

36 Bedömning: Osäkerheten kring hur existerande regelverk rörande data och integritetsskydd ska tolkas bör minskas.

Region Gotlands yttrande generellt: Region Gotland konstaterar att osäkerhet kring GDPR och datahantering är ett reellt hinder avseende AI-utvecklingen inom offentlig sektor. Nationella tolkningar och vägledningar behövs skyndsamt för en rättssäker och likvärdig användning av AI i hela landet.

37 Förslag: Se över tillämpningen av dataskyddsförordningen (GDPR) i Sverige för att säkerställa att den inte blir striktare än i andra EU-länder. Verka för en gemensam

översyn inom EU för att säkerställa en harmoniserad tillämpning som inte hindrar innovation.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland ser behov av nationella ställningstaganden för vanliga offentliga användningsfall (AI-stöd vid handläggning, automatiserad textanalys, modellträning på interna data, moln-SaaS), inkl. laglig grund, intresseavvägningar och nödvändiga skyddsåtgärder.

38 Förslag: Utred den totala regelbördan samt överlappande regler på digitaliseringsområdet ur näringslivets perspektiv.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland ser det som en mycket viktig fråga att staten tydligare koordinerar en minskning av näringslivets regelbörda även inom AI och digitalisering.

39 Förslag: Ta fram standardavtal för datadelning mellan företag och mellan företag och andra aktörer.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland ser även behov av personuppgiftsbiträdesavtal, gemensamt personuppgiftsansvar, datadelning mellan offentliga aktörer och med privata utförare, med tydliga ansvarssnitt och delad incidenthantering.

40 Förslag: Använd i större utsträckning regulatoriska sandlådor för att testa nya digitala lösningar.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland föreslår en regional gotlandsbaserad regulatorisk sandlåda för offentliga processer (t.ex. RPA för ärendehantering, klassificeringsstöd, digitala beslutsstöd) i samverkan med IMY och Digg.

41 Förslag: Patent- och registreringsverket (PRV) ges i uppdrag att informera om upphovsrättsliga frågor.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland tillstyrker förslaget och vill lyfta vikten av att offentlig sektor behöver klara tolkningar för träning/inferens, promptinnehåll, licenser och upphovsrättsliga risker.

4.4.4 Förbättra den digitala infrastrukturen i offentlig sektor

42 Bedömning: Investeringarna i förvaltningsgemensam digital infrastruktur behöver öka.

Region Gotlands yttrande generellt: Region Gotland vill betona värdet av gemensamma nationella lösningar som minskar utvecklingskostnad, sänker införandetrösklar och höjer säkerhet och interoperabilitet. För ö-regioner- och geografier är robust uppkoppling och redundans särskilt kritiska.

43 Förslag: Ta fram en årlig investeringsplan för samhällsinvesteringar i digital infrastruktur.

Region Gotlands yttrande: Vi ser ett tydligt behov av att staten formulerar tydliga milstolpar, indikatorer (se nedan) och koppling till verksamhetsnytta samt möjliggör långsiktig finansiering och kompetensförsörjning.

47 Förslag: Regeringen bör ta initiativ till en marknadsplats för digitala lösningar riktade mot offentlig sektor, likt de marknadsplatser för digitala applikationer som i dag finns på den privata marknaden.

Region Gotlands yttrande: Sverige bör ha en statligt ägd och suverän molnplattform för offentlig sektor (säker dataöverföring, kryptering, loggning, geopolitisk riskhantering), med portar för privata molnlösningar under definierade krav. Detta skulle både underlätta och vara mera kostnadseffektivt på lång sikt för offentlig sektor. För Gotland med sitt på flera sätt utsatta ö-läge vill Region Gotland se en plan för robust kommunikation (5G/6G), backhaul-redundans (minst två oberoende vägar via sjökabel/radiolänk/satellit), prioriterade blåljus-tjänster, säkrad hamn- och flygplatskoppling, samt kapacitetsförstärkning inför säsongstoppar. Detta är väsentligt både för alla som vill bo och verka på Gotland men även ur ett geopolitiskt läge.

48 Förslag: Avsätt mer offentliga medel till beräkningskraft för forskning.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland ser gärna att delad GPU-kapacitet ska möjliggöras för offentlig sektor (analys/inferens) med klara säkerhetskrav.

4.4.5 Stärk förmågan till digital innovation i offentlig sektor

Region Gotlands yttrande generellt: Region Gotland ser produktivitetskommissionens förslag som ett väl avvägt paket av strukturella reformer som möjliggör reella produktivitetsvinster. Nyttan realiseras dock först när nationella ramar åtföljs av finansiering, tydliga föreskrifter, praktiskt genomförandestöd och styrning mot nyttor. Vi ställer oss till förfogande som pilotregion för att påskynda lärande och spridning.

Region Gotland vill lyfta de möjligheter som finns i mindre och geografiskt avgränsade regioner och ö-regioner. Gotlands storlek och överblickbarhet möjliggör sektoröverskridande arbetssätt och test av integrerade digitala lösningar inom exempelvis energi, transporter, samhällsplanering, beredskap och besöksnäring. Att testa problem och lösningar utifrån ett ö-läge på Gotland skulle inte bara gynna Gotland utan även möjliggöra uppskalningsbara lösningar och lärande för flera regioner och geografier.

Det finns en stark potential att genom digitalisering och AI - inte minst i små och medelstora företag - öka produktivitet och innovationsförmåga. Gotlands näringsliv präglas av många mindre aktörer med begränsade resurser för egen teknikutveckling, datahantering och juridisk kompetens. För dessa företag kan tillgång till gemensamma digitala lösningar, tydliga regelverk och nationella plattformar ge avgörande produktivitetsvinster och stärka konkurrenskraften.

Region Gotland vill även understryka vikten av uthålliga organisatoriska och kompetensmässiga förutsättningar på regional nivå. Digitalisering och AI är långsiktiga transformationsfrågor som kräver kontinuitet, samordning och fast förankring i regional utveckling. Erfarenheter från tidigare satsningar visar att tidsbegränsade uppdrag och projektmedel riskerar att försvåra ett sammanhållet arbete över tid. För att nationella initiativ ska få genomslag i hela landet är det därför angeläget att utveckling avseende digitalisering och AI ges stabila och långsiktiga förutsättningar. Region Gotland anser att det är helt nödvändigt att staten koordinerar och stöttar denna utveckling både finansiellt och kompetensmässigt i hela landet. Digitalisering och AI är och kommer på många sätt att vara en förutsättning för att skapa innovation och internationella konkurrensfördelar för Sverige och regionerna.

49 Förslag: Inrätta ett AI-kompetenscentrum (en AI-verkstad) i enlighet med AI-kommissionens förslag för att stödja användning av avancerade digitala tekniker i de offentliga verksamheterna.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland tillstyrker förslaget om behov av AI-kompetenscentrum men vill se en modell med regionala noder/AI motorer för att säkra både bredd och spetskompetens i hela landet. Staten bör koordinera och resurssätt en parallell uppbyggnad nationellt och regionalt, gärna i samverkan med lärosäten. Det är viktigt att säkerställa att mindre huvudmän får prioriterad tillgång exempelvis genom att etablera regionala satelliter/noder eller virtuella team och uppdrag att sprida kod/ramverk/metodik öppet.

50 Bedömning: Automatiseringen av beslutsfattandet i offentligt finansierad verksamhet bör öka.

51 Förslag: Gör en översyn av områden där automatisering kan vara relevant. Översynen bör identifiera juridiska och förvaltningsmässiga hinder för automatisering och föreslå hur dessa kan undanröjas.

Region Gotlands yttrande; Gotland är utifrån sitt avgränsade ö-läge ett utmärkt område för piloter för automatisering. Region Gotland föreslår nedan exempel på sådana piloter;

- Bygglov och enkla tillstånd (förprovning, kompletteringsbegäran, parallell granskning, digitalt beslutsstöd, delvis automation vid entydiga regelverk).
- Socialförvaltning (dokumentationsstöd, klassificering, avvikelshantering, prioritering – med starkt skydd för integritet och mänsklig kontroll).
- Ekonomi/HR/inköp (RPA för rutinuppgifter; automatiserade kontroller mot regelverk).
- Sektoröverskridande testmiljöer i ö-läge: Gotlands överblickbarhet möjliggör piloter inom energi, transporter, samhällsplanering, beredskap och besöksnäring med god uppskalningspotential.
- Skyddsräcken: Människa-i-loopen, förklarbarhet, spårbarhet, bias-tester, åtkomstjournaler, säker produktionssättning och rollback-planer.

4.4.6 De institutionella förutsättningarna för AI-utvecklingen bör utvärderas

52 Förslag: De institutionella förutsättningarna för en bred och effektiv användning av AI-teknik samt för företagsdynamik och innovation på området bör följas löpande.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland välkomnar förslaget men vill förtydliga och lyfta fram en begäran enligt nedan;

Konkurrens och leverantörsberoende: Förespråka krav på portabilitet, öppna gränssnitt och dataportabilitet för att motverka inlåsning i hyperskalarmiljöer.

Kluster och bostadsmarknad: För Gotland är digitalt klusterarbete beroende av attraktiv rekrytering såsom tillgång till boende; detta påverkar förmågan att bygga intern kapacitet.

Region Gotland föreslår därför att Gotland utses som pilotregion för utveckling av följande:

- sammanhållen datadelning mellan prioriterade kommunala och regionala verksamhetsområden enligt nya interoperabilitetsprofiler,
- regulatorisk sandlåda för offentliga processer,

- marknadsplats-certifierad automation i bygglov och administrativa stödprocesser,
- ö-robust digital infrastruktur (backhaul-redundans, säsongskapacitet, kris- och cyberresiliens), samt
- sektorsöverskridande digitala testmiljöer i ö-läge (energi, transporter, samhällsplanering, beredskap och besöksnäring).

Kap 5 Arbetsmarknad och kompetensförsörjning

5.3.4 Mer ändamålsenliga och effektivare utbildningsval

61 Förslag: Myndigheten för yrkeshögskolan tillåts att bevilja stöd till utbildningar som i dagsläget helt eller delvis tillgodoses av universitet och högskolor.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland ställer sig positiv till förslaget. För ett ö-läge är det särskilt intressant att det möjliggör en större åtkomst till högre utbildning. I förslaget anges inte vilka utbildningar som är aktuella för en dylik insats, men nedan redogör vi för betydelsen av tillgång till adekvata utbildningar och där vi menar att de regionala förutsättningarna behöver stärkas.

Ö-läget ställer särskilda krav på utbildningsutbudet. Begränsade pendlingsmöjligheter och geografisk isolering innebär att Region Gotland behöver kunna erbjuda en bred palett av utbildningar lokalt för att möta arbetslivets kompetensbehov och en mångfald av utbildningsvägar är avgörande för tillgänglighet och genomströmning. Det är därför särskilt intressant att kunna möjliggöra en större åtkomst till högre utbildning, t.ex. via Myndigheten för yrkeshögskolan. Olika utbildningsformer fyller olika funktioner och stärker den regionala omställningsförmågan. I ett ö-perspektiv är en mångfald av alternativa utbildningsvägar mycket betydelsefullt för tillgänglighet och genomströmning. Möjligheten att via yrkeshögskolan erbjuda utbildningar som annars tillgodoses av högskola kan ge Gotland bättre förutsättningar att snabbt möta förändrade kompetensbehov.

För både individer och arbetsgivare är en längre högskoleutbildning inte alltid ett realistiskt eller ändamålsenligt alternativ. Yrkesinriktade utbildningar på YH-nivå kan i många fall bättre svara mot regionala behov. En möjlighet till fort- och vidareutbildning för redan högskoleutbildade är särskilt viktig i små arbetsmarknader. Kortare YH-utbildningar kan möjliggöra specialisering och kompetensfördjupning för yrkesverksamma, vilket stärker både individens anställningsbarhet och regionens kompetensbas.

Fler utbildningsvägar stärker regional utveckling och attraktivitet. Ett flexibelt och sammanhängande utbildningssystem bidrar till att fler kan stanna, arbeta och utvecklas i regionen.

Lärcentrum är en strategisk förutsättning i ö-läge. Långsiktig och stabil finansiering av lärcentrum är avgörande för att utbildningar på distans eller i samverkan ska vara reellt tillgängliga i regioner utan fullt utbyggd lärosätesstruktur. Kopplar man detta till tillgängliggörandet av öppna data och digitala utbildningsmöjligheter så utgör Lärcentrum en ännu viktigare utbildningsnod även i utveckling av den digitala kompetensutvecklingen i en region.

I mindre regioner finns ofta strategiskt viktiga men numerärt begränsade kompetensbehov. Genom att i högre grad beakta regionala arbetsmarknadsförutsättningar i bedömningen av YH-ansökningar kan även mindre

utbildningar och aktörer ges bättre möjlighet att bidra till en likvärdig kompetensförsörjning i hela landet.

Om den nationella pilotverksamheten, där yrkeshögskolans arbetsformer och organisering appliceras på gymnasial yrkesutbildning, blir en del av ordinarie verksamhet behöver man även här säkerställa att den anpassas efter mindre regioners behov och förutsättningar.

5.3.5 Stärk de nationella yrkesprogrammen på gymnasial nivå

62 Förslag: Inrätta en ny nationell yrkesutbildning på gymnasial nivå med lägre studietakt och sänkta behörighetskrav.

Region Gotlands yttrande: Enligt ett tidigare yttrande framgår att Region Gotland ställer sig tveksam till flera av de förslag som läggs fram i betänkandet *"Fler vägar till arbetslivet"* (SOU 2024:74). Tveksamheten avser främst likvärdighet, utbildningens kvalitet och konsekvenserna för en redan utsatt elevgrupp. Samtidigt finns det delar som bedöms ha potential att bidra positivt till elevers motivation och måluppfyllelse – t ex ökad flexibilitet i studietakt och stärkt koppling mellan arbetsliv och utbildning – förutsatt att rätt stöd och resurser säkerställs.

Region Gotlands remissyttrande (2024:74) tydliggör att förslaget om att inrätta en ny nationell yrkesutbildning på gymnasial nivå med lägre studietakt och sänkta behörighetskrav behöver analyseras utifrån regionala och geografiska förutsättningar. I ett ö-läge med begränsad arbetsmarknad, begränsad interkommunal samverkan och ansträngd APL-kapacitet riskerar brister i utformning och resurssättning att få särskilt stora konsekvenser. Det finns även en tydlig risk för svag arbetsmarknadsutveckling och felmatchning, samtidigt som målgruppen ofta har omfattande stödbehov som kräver regional bärkraft. Region Gotland ser positivt på ambitionen att öka likvärdigheten genom nationell styrning, men understryker att sådan styrning måste kombineras med regional flexibilitet. Standardiserade lösningar riskerar annars att slå ojämnt mellan regioner och förstärka geografiska skillnader snarare än att minska dem.

5.3.6 STEM och möjligheten att göra kloka utbildningsval

63 Bedömning: Studie- och yrkesvägledningen bör stärkas och tillgängligheten till jämförbar information om utbildningskvalitet och prognoser över arbetsmarknadsutfall bör säkerställas.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland instämmer i förslaget för att underlätta ungdomars utbildningsval och etablering på arbetsmarknaden. Tillgången till jämförbar information om utbildningskvalitet och prognoser över arbetsmarknadsutfall är centralt för att lättare kunna ta ett välgrundat beslut om sitt utbildningsval. Dessa underlag behöver säkerställas på nationell och regional nivå.

5.3.10 Stärk arbetsmarknadsutbildningen

70 Förslag: Öka antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning.

71 Förslag: Definiera målgruppen för arbetsmarknadsutbildning i högre utsträckning utifrån den arbetssökandes jobbchanser efter avslutad utbildning snarare än tiden i arbetslöshet.

72 Förslag: Dela upp Arbetsförmedlingens upphandlingar av arbetsmarknadsutbildning i regionala kontrakt för att minska risken för och konsekvenserna av överprövningar.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland ställer sig positiv till förslagen. För en ö-region med ett geografiskt avgränsat arbetsmarknadsområde är tillgången till en volymmässigt tillräcklig och träffsäker arbetsmarknadsutbildning av strategisk betydelse. Förslagen tydliggör behovet av ökade volymer och förbättrad målgruppsstyrning, men anger inte hur utbildningarna ska dimensioneras eller anpassas till små och isolerade arbetsmarknader som Gotland.

Arbetsmarknadsutbildningen har stor betydelse för kompetensförsörjning och inkludering samt för behovet av en regional anpassning. Mot bakgrund av en hög strukturell arbetslöshet, där en stor andel av de arbetslösa saknar förutsättningar att matchas mot efterfrågade jobb utan kompetenshöjande insatser, samtidigt som flera branscher uppvisar omfattande rekryteringssvårigheter, är arbetsmarknadsutbildning ett centralt arbetsmarknadspolitiskt verktyg. Det är väl belagt att utbildningsinsatser med tydlig koppling till arbetsmarknadens efterfrågan ger bättre och mer varaktiga etableringseffekter än generella aktiveringsåtgärder.

Gotland utgör i praktiken ett funktionellt avgränsat arbetsmarknadsområde med begränsad geografisk rörlighet. Arbetspendling över kommun- eller länsgränser kan därför inte fungera som en effektiv utjämningsmekanism vid obalanser på arbetsmarknaden. Flytt till annan region innebär ofta betydande ekonomiska och sociala kostnader för individen, samtidigt som arbetsgivarnas möjligheter att rekrytera arbetskraft utanför regionen är begränsade. Detta förstärker behovet av att utveckla den lokala kompetensförsörjningen genom riktad utbildning av den arbetskraft som redan finns i regionen.

Region Gotland delar bedömningen att anvisning till arbetsmarknadsutbildning i högre grad bör baseras på en samlad arbetsmarknadspolitisk bedömning av individens faktiska jobb-möjligheter efter avslutad utbildning. Yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning har visat sig särskilt effektiv för personer med kort utbildningsbakgrund, funktionsnedsättning eller svag arbetsmarknadsförankring och bidrar till att minska risken för långtidsarbetslöshet.

Förslagen ligger i linje med Region Gotlands genomförandeprogram *”Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland”*, där arbete lyfts som en central förutsättning för hälsa, delaktighet och långsiktig försörjning. Ett stärkt fokus på arbetsmarknadsutbildning bidrar därmed både till ökad social och ekonomisk hållbarhet och till att gotländska arbetsgivare bättre kan möta sina kompetensbehov.

Region Gotland vill även betona att en ökning av volymerna i arbetsmarknadsutbildning behöver kombineras med tydligare hänsyn till regionala förutsättningar. Nationellt likformiga upphandlingsmodeller riskerar annars att bli otillräckligt träffsäkra. Region Gotland förordar därför ökad regional samverkan och mer flexibla styrformer inom ramen för gällande system, för att säkerställa att ökade utbildningsvolymer får avsedd effekt, särskilt i geografiskt avgränsade regioner som Gotland.

Kap. 8 Klimat- och industripolitik

8.3.1 Statens roll och vikten av goda ramvillkor

Region Gotlands yttrande generellt: Region Gotland delar Produktivitetskommissionens bedömning att Sverige bör säkerställa samhällsekonomiskt ändamålsenliga ramvillkor som möjliggör en hållbar klimatomställning. Region Gotland ser det i nuläget som utmanande att nå politisk enighet kring klimatpolitikens långsiktiga inriktning, men instämmer i att det bör eftersträvas.

89 Bedömning: Kostnadseffektivitet bör vara en bärande princip vid val och utformning av klimatpolitiska åtgärder.

90 Bedömning: Klimatpolitiken bör ta sin utgångspunkt i prissättning av utsläppen av växthusgaser.

91 Förslag: Bensin- och dieselskatten bör höjas.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland instämmer i bedömningarna ovan och stödjer förslaget om höjda bensin- och dieselskatter, trots att Gotland är en region där transporter står för en stor del av hushållens och samhällets kostnader. Priset är dock ett viktigt incitament för att fasa ut de fossila bränslena. Därför ser Region Gotland att det hade varit önskvärt om utredningen hade haft fler kostnadseffektiva förslag på styrmedel här.

Region Gotland ser bland annat, att det genom styrmedel vore önskvärt att bygga ut marknaderna för klimatförbättrad betong, trots att det är en branschriktad insats, för att inte stödja omställning till något som marknaden fritt kan välja bort och därvid orsaka ett samordningsmisslyckande när EU m. fl. satsar på avskiljning och lagring av koldioxid (CCS).

92 Förslag: Styrmedelsutredningen (Dir. 2024:98) ges i uppdrag att utreda åtgärder för att begränsa klimatutsläppen från jordbrukssektorn.

Region Gotlands yttrande: På Gotland är jordbruket en mycket viktig näring och Gotland är den kommun i Sverige som har störst arealåkermark totalt. Det gör, enligt SMHI:s emissionsdatabas, att med utsläppen från kalk- och cementindustri borträknade, så är det gotländska jordbrukets samlade klimatpåverkan i samma storleksordning som från övriga samhället på Gotland. Region Gotland är positiv till att lantbruket får stöd och verktyg att minska de klimatpåverkande utsläppen, men det måste ske med bibehållen eller ökad lönsamhet och produktivitet, utan att livsmedelsproduktionen lämnar ön.

8.3.4 De svenska nationella klimatmålen skapar otydlighet och försvårar kostnadseffektivitet

93 Förslag: De svenska nationella klimatmålen ses över av Miljömålsberedningen med inriktningen att harmonisera dem fullt ut med de EU-beslutade målen.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland anser, att en "harmonisering" av Sveriges klimatmål fullt ut med de EU-beslutade klimatmålen inte är att föredra, eftersom varje land och region har specifika förutsättningar och möjligheter. Detta återspeglas också i de nationella beting som inom EU tilldelas respektive medlemsland för att bland annat nå det EU-gemensamma åtagandet enligt Parisavtalet. Region Gotland finner, i enlighet med de referenser som anges i slutbetänkandet sid 309–310 om bland annat att klimatarbete kan leda till innovationer som på sikt kompenserar för högre kostnader och att klimatpolitiken hittills inte gett någon vare sig väsentligt negativ eller positiv effekt på företagets lönsamhet och konkurrenskraft, att en eventuell ambitionssänkning av de svenska klimatmålen är fel väg att gå. Betänkandet refererar till forskare som Dechezleprêtre och Kruse (2022) vilka visar att klimatregelverk ofta leder till

innovationer som kompenserar för kostnaderna, utan att lönsamheten påverkas negativt och forskning inom ramen för ECB som visar att skärpta utsläppskrav genererade signifikant fler patent från företag med höga utsläpp, utan att detta trängit ut annan typ av innovation, mätt som antal patent. Detta utmanar den traditionella föreställningen att klimatpolitik per definition är en ekonomisk börda.

Det finns idag starka skäl att hävda, enligt regeringsuppdraget Fossilfritt Sverige, att omställningen från fossila bränslen inte bara är tekniskt möjlig, utan även ekonomiskt rationell. Inom flera sektorer finns redan den teknik som krävs för att ersätta fossila bränslen, och där tekniken ännu inte är fullt utvecklad pekar forskningen på att innovationstakten kan öka kraftigt under rätt politiska förutsättningar. Porterhypotesen (Porter 1995): stränga miljöregler kan fungera som katalysatorer för innovation, vilket i längden stärker företagets konkurrenskraft. Även om effekterna varierar mellan branscher och tidsperioder visar empiriska studier att företag med höga utsläpp faktiskt har svarat på skärpta krav genom att öka sin patentaktivitet — ett tydligt tecken på att reglering kan driva teknisk utveckling snarare än att hämma den. Samtidigt har de senaste årens tekniska framsteg förändrat kalkylen för klimatomställningen i grunden. Kostnaderna för förnybar energi har minskat snabbare än någon tidigare förutspått, vilket innebär att omställningen är mindre kostsam än enligt tidigare uppskattningar — den kan i många fall vara ekonomiskt fördelaktig. Referensen till bl.a. IMF 2020 tyder på att kostnaderna för att uppfylla klimatavtal som Parisavtalet endast har en marginell negativ effekt på global BNP-tillväxt på kort sikt, och att de på längre sikt till och med kan bidra till högre tillväxt genom innovation, energieffektivisering och nya marknader. Draghi-rapporten som är en av betänkandets referenser, varnade visserligen för att om Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) inte blir effektivt för EU så hämmas konkurrenskraften, men påpekade också vikten av att investera för att klara både konkurrenskraft och klimatomställning.

8.3.5 Hantera fördelningseffekter med ordinarie system

94 Bedömning: Fördelningseffekter av klimatpolitiska åtgärder bör om nödvändigt hanteras genom de ordinarie fördelningspolitiska verktygen, såsom de generella transfererings- och skattesystemen.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland delar bedömningen.

8.3.8 Nya stöd ska föregås av en ordentlig analys

97 Förslag: Beslut om stödprogram och enskilda större företagsstöd ska föregås av en analys och särskilt utlåtande från relevanta expertmyndigheter. Analysen ska baseras på tydliga kriterier och principer grundade i teoretisk och empirisk evidens.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland ser att förslaget, som det nu är formulerat, med krav på empirisk evidens, kan ge inlåsningseffekter som blir till hinder för att kunna stödja den utveckling och innovation som behövs för att nå önskade produktivetsmål.

Kap. 9 Energiförsörjning

9.4.5 En ändamålsenlig utbyggnad av elsystemet bör kunna genomföras med statligt stöd

106 Bedömning: Statliga stödprogram bör användas för att säkerställa en ändamålsenlig utbyggnad av elsystemet. Stöd bör utformas stegvis med beaktande av de osäkerheter som finns rörande framtida elbehov.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland delar bedömningen

109 Förslag: Ge åter Svenska kraftnät i uppdrag att bygga ut nätanslutningar till havs där det är samhällsekonomiskt motiverat som en del i att öka investeringsviljan i havsbaserad vindkraft

Region Gotlands yttrande: Region Gotland stödjer förslaget och ser fram emot att frågor om samexistens mellan försvar och havsbaserad kommer att lösas till ömsesidig nytta.

110 Förslag: Gå vidare med förslag för att underlätta fortsatt utbyggnad av vindkraft på land genom t.ex. förenklade tillståndprocesser.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland stödjer förslaget, med koppling till vad som yttras ovan om regelförenklingar och riksintressen

Kap. 10 Bostadsmarknaden

10.4.1 En reformerad hyresmarknad

113 Förslag: Reformera och omreglera hyressättningsmodellen så att hyressättningen görs mer efterfrågebaserad och ger potentiella och nuvarande hyresgästers preferenser ett ökat genomslag.

Region Gotlands yttrande:

Region Gotland instämmer i att det krävs ett samlat omtag för att förbättra funktionerna i bostadsmarknaden. Inriktningarna kommer sannolikt att förändra och förbättra förutsättningarna till ett ökat bostadsbyggande och en väl fungerande bostadsmarknad.

En reformering och omreglering av hyressättningsmodellen bör utformas för att få tillstånd ett ökat bostadsbyggande som kan tillfredsställa efterfrågan hos alla grupper i samhället. Det är dock synnerligen viktigt att en övergång sker på ett sätt så att inte grupper med lägre inkomster drabbas och tvingas flytta. Region Gotland lyfter detta särskilt, utifrån att genomsnittsinkomsten på Gotland ligger bland de lägsta i landet. Region Gotland anser också att det viktigt att säkerställa att förslaget om en ökad skatt på vissa hyresfastigheter (de som får en direkt värdeökning genom ökade hyresintäkter i förslaget), om än tillfälligt, inte drabbar hyresgästerna.

Region Gotland anser dessutom att förslag gällande bostadsmarknaden behöver beakta förutsättningarna att kunna lösa den stora underhållsskuld på äldre bostäder som finns i många kommuner.

Kap. 13 Kommunsektorn

13.3.1 En garantimodell för kommunsektorns finansiering

140 Bedömning: Statens nuvarande ordning för finansiering av kommunsektorn bidrar till otydlighet och oförutsägbarhet, vilket försämrar förutsättningarna för att kunna bedriva effektiva verksamheter.

141 Förslag: En statlig garantimodell för kommunsektorns finansiering införs.

Region Gotlands Yttrande: Region Gotland delar betänkandets bedömning att goda ekonomiska förutsättningar är viktigt för ett effektivt resursutnyttjande. Långsiktiga planeringsförutsättningar är en viktig faktor för att kunna bedriva robusta verksamheter. Region Gotland anser att en indexering av de generella statsbidragen är ett bättre alternativ, än en statlig garantimodell, för att inte riskera urholkning av bidragen och möjliggöra en jämlik välfärd. En statlig garantimodell är ett bättre alternativ än nuvarande system men Region Gotland anser att en indexering av de generella statsbidragen är att föredra.

13.3.2 Bättre redovisning för förbättrad tydlighet

142 Förslag: En redovisning av hur förändrade statsbidrag och reformer påverkar kommuner och regioner ska göras i budgetpropositionen.

Region Gotlands Yttrande: Region Gotland tillstyrker kommitténs förslag. Tydlighet och ökad transparens skulle ge ett bättre helhetsperspektiv för att bedöma de konsekvenser som eventuella förändringar medför.

13.3.3 Metoder för att kunna mäta produktivitetens utvecklingen

143 Bedömning: Produktivitetmätningar i offentlig sektor bör baseras på prestationsmått som kvalitetsjusteras där så är möjligt.

144 Förslag: SCB ges i uppdrag att ta fram och utveckla metoder och mått för kvalitetsjusterade produktionsvolym, samt att kontinuerligt hålla dessa mått uppdaterade i tidsserier.

Region Gotlands Yttrande: Region Gotland välkomnar metoder för att mäta kvalitet och effektivitet men vill samtidigt belysa att i arbetet med framtagandet av modeller och mått, behöver hänsyn tas till glesbygd, demografi och andra strukturella skillnader. Gotlands ö-läge begränsar i många fall möjligheten att samarbeta över kommungränsen och ställer också högre krav på civil beredskap.

13.3.4 Statsbidragsportal och sektorsbidrag

145 Förslag: En statsbidragsportal för samtliga riktade statsbidrag tas fram, där all information om bidragen samlas och där ansökan, återsrapportering samt redovisning sker.

146 Förslag: Minska antalet riktade statsbidrag genom att de avslutas eller inordnas i sektorsbidrag.

Region Gotlands Yttrande: Region Gotland instämmer i kommitténs förslag. En statsbidragsportal skulle kunna underlätta administrationen kring riktade statsbidrag. Färre riktade statsbidrag är en förutsättning för långsiktiga planeringsförutsättningar.

Kap. 17 Hälso- och sjukvård

17.3.1 Stärkt primärvård med tillräcklig resurstilldelning

172 Bedömning: Primärvårdens roll bör stärkas och dess resursandel öka genom omfördelning inom vårdssystemet. Patienter bör styras mot primärvård som första vårdnivå.

173 Förslag: Omställningen till en stärkt primärvård ska följas genom de mått som föreslås i SOU 2018:39, bl.a. andelen utfärdade specialistbevis i allmänmedicin samt primärvårdens andel av de totala sjukvårdskostnaderna.

Region Gotlands Yttrande: Region Gotland instämmer i att primärvården ska vara den första vårdnivån. Region Gotland delar till viss del kommitténs bedömning om omfördelning av resurser inom vårdssystemet.

Region Gotland har som mål att allmänspecialister i primärvården ska ha 1100 patienter vilket i sig bedöms vara en framgångsfaktor för att uppnå den förflyttning som avses. Region Gotlands bedömning är därmed att måttet om 1100 listade patienter per allmänspecialist är ett bättre mål för att uppnå förflyttning än att se på ekonomisk fördelning mellan primär- och specialistvård. Region Gotlands ö-läge och demografi har en stor betydelse för sjukvårdens dimensionering och struktur. Region Gotlands resursfördelning mellan specialistvård och primärvård är inte helt jämförbart med andra regioner. Hur resurserna fördelas inom sjukvården behöver beslutas genom det kommunala självstyret. Region Gotland motsätter sig därför en användning av dessa specifika mått.

Tillgången till allmänspecialister i primärvården är viktigt för att uppnå önskad förflyttning varför det är intressant att följa andelen utfärdade specialistbevis och även se till andelen specialistbevis i allmänmedicin i förhållande till andra specialiseringar och följa förflyttningen där.

Det finns behov av ett nationellt stöd i gränsdragningar om vad som lämpligast görs/ska göras inom primär- respektive specialistvård så att regioner inte hamnar i en situation där antalet remisser från primärvården samtidigt ökar och därmed belastningen på hela sjukvårdssystemet.

17.3.3 Ersättningssystem och beskrivningssystem

175 Förslag: Socialstyrelsen ska rikta stöd till vårdens huvudmän när de utformar sina ersättningssystem. Syftet är att skapa en större enhetlighet, främja kontinuitet, motverka förekomsten av oönskade incitament, minska detaljregleringen och fasa ut s.k. lågvärdevård.

176 Förslag: Socialstyrelsen ska se över hälso- och sjukvårdens beskrivningssystem och förändra dessa för att stimulera en överföring av vård till öppnare vårdformer på lägsta effektiva omhändertagandenivå.

Region Gotlands Yttrande: Region Gotland avstyrker förslag 175 då det bedöms innebära ett intrång i det kommunala självstyret. Att ge Socialstyrelsen en aktiv roll i utformningen av ekonomiska ersättningsmodeller bedöms varken vara förenligt med myndighetens uppdrag eller med regionernas behov av flexibla och lokalt anpassade styrmodeller som tas fram bäst inom regioner eller i samverkan mellan regioner och SKR.

Region Gotland ställer sig tveksamma till förslag 176 utifrån om beskrivningssystemen verkligen skulle kunna styra var vården ska ske. Samtidig håller Region Gotland med om att det inte får bli beskrivningssystemens värderingar som styr var vården sker.

17.3.4 Remisskrav för akutvård på sjukhus

177 Förslag: Primärvården ges ansvar för brådskande hälso- och sjukvård som inte kräver vård på akutsjukhus. För akuta besök på sjukhus införs remisskrav om inte särskilda skäl föreligger.

Region Gotlands Yttrande: Region Gotland avstryker förslaget då ett sådant krav riskerar att försvåra tillgänglighet, inte vara ändamålsenligt och kräva en utbyggnad av primärvårdsjourns verksamhet vilket inte är förenligt Gotlands struktur. Gotlands ö-läge kräver ett akutsjukhus trots ett litet befolkningsunderlag för att kunna erbjuda invånare specialistvård likt övriga Sverige och möta de beredskapskrav som ställs. Region Gotlands ö-läge gör att dimensioner och gränsdragning mellan primärvård och specialistvård kan avvika mot övriga regioners.

Att kräva remisser för akuta besök skulle begränsa tillgången till nödvändig vård, skapa merarbete och därmed kraftigt försämra kostnadseffektivitet.

Patienter som söker akut vård har i regel behov av snabba insatser där en stor del har behov av akut vård. Det skulle i stället vara viktigare att utveckla exempelvis 1177 för en mer träffsäker triagering för att undvika onödiga besök på akutmottagning.

17.3.5 Strategiskt ansvar för kompetensförsörjning och vårdinfrastruktur

178 Förslag: Staten ska ta ett tydligare strategiskt ansvar för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning.

179 Bedömning: Staten bör bistå huvudmännen med samordning av vårdinfrastrukturplanering.

Region Gotlands Yttrande: Region Gotlands bedömning är att det är regionerna som ansvarar för att planera för sitt framtida kompetensbehov. Samtidigt bedöms det som viktigt att staten under omställningsperioder stimulerar t.ex. utbildning av specialister i allmänmedicin och andra bristyrken. Region Gotland har likt andra regioner stora behov av specialister i allmänmedicin, där behovet idag täcks av hyrläkare vilket inte är optimalt utifrån flera olika perspektiv. Det är dock viktigt att framföra att behovet av läkare även inom andra specialiseringar är bitvis mycket stort vilket även behöver stimuleras, t.ex. ögonspecialister.

Avseende lönebildning finns den svenska modellen vilken inte bör inskränkas. Vanligen sköter arbetsmarknaden lönesättning själv så till vida att bristyrken vanligen ger en högre lön utan att det behöver styras.

Region Gotland avfärdar bedömningen om att staten bör bistå huvudmännen med samordning av vårdinfrastrukturen då det är sjukvårdsregionernas uppgift att samordna vårdinfrastrukturen.

17.3.6 Skyldigheten att ersätta digital utomlänsvård enligt utomlänstaxan tas bort

180 Förslag: Regionernas skyldighet att ersätta digital utomlänsvård enligt utomlänstaxan tas bort.

Region Gotlands Yttrande: Region Gotland ställer sig positivt till förslaget att skyldigheten att ersätta digital utomlänsvård enligt utomlänstaxan tas bort, utifrån de anledningar som lyfts fram av kommissionen. Nuvarande ordning innebär betydande kostnader och begränsad kontroll över vårdutförandet där kvalitet och effekt inte kan säkerställas.

Region Gotland anser dock att det behöver bli tydligt hur digital utomlänsvård då behöver ersättas i stället, i förhållande till nuvarande modell, då det fortsatt kommer finnas digital utomlänsvård som kommer bedrivas över huvudmannagränser.

En övergång mot mer digital vård bedöms dock nödvändig utifrån resursperspektiv och patientens perspektiv; exempelvis genom egenmonitorering, kunna få vård utan att behöva besöka vårdinrättning fysiskt osv. Det blir därmed viktigt att finansieringsfrågan löses så att det inte motverkar den förflyttning som regioner bedöms vara i behov av.

17.3.7 Bättre kontroll över den utförda hälso- och sjukvården

181 Förslag: Systemet med privatpraktiserande läkare och fysioterapeuter verksamma genom den nationella taxan avslutas.

Region Gotlands Yttrande: Region Gotland tillstyrker förslaget men det behöver samtidigt tydliggöras hur små vårdgivare kan verka i och bidra till enskild regions vårdutbud.

17.3.8 Finansiering av förskrivningsläkemedel

182 Bedömning: Statens bidrag för läkemedelsförmåner bör inte inordnas i det generella statsbidraget till kommunsektorn. Det särskilda statsbidraget för läkemedelsförmåner bör kvarstå.

Region Gotlands Yttrande: Region Gotland delar kommitténs bedömning i att det särskilda statsbidraget för läkemedelsförmåner bör kvarstå och fortsatt dimensioneras utifrån medicinsk utveckling, demografi m.m.

17.3.9 Hälso- och sjukvårdens digitalisering

183 Bedömning: Staten bör ta ett större ansvar för och tydligare styra centrala delar av vårdens digitalisering.

184 Bedömning: Välfungerande digitala systemlösningar har potential att minska den tid och de resurser som i dag går till administration.

185 Bedömning: Hälso- och sjukvårdens data bör i högre utsträckning kunna nyttjas för primär- och sekundäranvändning.

Region Gotlands Yttrande:

Region Gotland delar bedömningen att digitalisering har stor potential och vill särskilt framhålla dess betydelse för geografiskt isolerade regioner. Staten bör tillsammans med regionerna ta ett långsiktigt ansvar för digital infrastruktur och nationell samordning men det är viktigt att prioriteringar görs tillsammans med regioner vid utveckling av digitala tjänster m.m.

För Region Gotland är digitalisering inte en effektivisering bland andra, utan en grundförutsättning för likvärdig vård.

Region Gotlands håller med om att rätt digitala systemlösningar har stor potential att minska tid som går åt till administration samt att det även kan påverka arbetsmiljön positivt.

Region Gotland håller även med om bedömningen att hälsodata bör kunna nyttjas för primär- och sekundäranvändning. Idag läggs mycket tid på att registrera data och det blir därmed viktigt att denna data blir så välanvänd som möjligt.

17.3.10 Vikten av prevention

186 Bedömning: Preventionsinsatser bör stärkas och prioriteras.

187 Förslag: Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen ges ett gemensamt uppdrag att utforma ett nationellt reformprogram för stärkt egenvård samt beskriva vilken avlastning det skulle kunna innebära för hälso- och sjukvården.

Region Gotlands Yttrande: Region Gotland delar bedömningen att ett stärkt preventivt arbete är avgörande för att på lång sikt minska vårdbehoven. Region Gotland tillstyrker förslaget med tillägget att regioner inom ramen för kunskapsstyrning måste vara med i denna samverkan för att utveckla de preventiva insatserna tillsammans med Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten.

17.3.11 Fasa ut lågvärdevård

188 Förslag: Lågvärdevård fasas ut genom bättre följsamhet av de nationella riktlinjerna. Arbetet med Kloka Kliniska Val intensifieras

Region Gotlands Yttrande: Region Gotland instämmer i att lågvärdevård behöver definieras, identifieras och fasas ut för att frigöra resurser. Region Gotland tycker att förslaget är bra men framhåller behovet av nationellt kunskapsstöd och gemensamma prioriteringsprinciper för att undvika ökade regionala skillnader.

Delbetänkande

Kap 5 Regelförenklingar

5.6.2 Förstärkt kompetens, stöd och granskning

4 Förslag: Ekonomistyrningsverket (ESV) ska samordna statens arbete med regelförenkling, konsekvensutredningar och utvärderingar av regelverk. I detta ingår kompetensuppbyggnad, stöd, dialog med intressenter samt granskningsuppgifter.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland välkomnar förslaget om att ge Statskontoret uppdraget enligt ovan men med tillägget att det är viktigt att ESV hämtar kunskap från regional nivå där regelkrångel ofta uppdagas eller hanteras antingen av näringslivet eller av regionala eller lokala myndigheter. ESV har ett vidare uppdrag än Tillväxtverket och är därmed även mera lämpad att värdera och utifrån detta lägga prioriteringsförslag för politisk inriktning med grund i målkonfliktsanalyser för att skapa regelförenklingar och öka produktiviteten.

5.6.4 Inhämta synpunkter från näringsliv och andra

8 Bedömning: Staten bör regelbundet och strukturerat inhämta synpunkter och förslag från företag och andra berörda i syfte att identifiera möjligheter till förenklingar av regelverk.

9 Förslag: Statskontoret (sammanslaget med ESV) ges i uppdrag att ansvara för inhämtning, bearbetning och vidare hantering av inkomna synpunkter och förslag. Webbplatsen verksamt.se ska användas som plattform för att lämna synpunkter och förslag.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland delar kommissionens bedömning och välkomnar förslaget enligt ovan med tillägget att Statskontoret bör säkerställa att det på kontinuerlig basis även förs dialoger med näringslivet och företrädare på regional nivå. Gotländska myndigheter har många gånger svåra tolkningssituationer i handläggning i relation till de många riksintressen och andra lagar/regler som gäller på Gotland och som på olika sätt skapar målkonflikter, i synnerhet mellan produktivitet utveckling och skydd/bevarande. Dessa målkonflikter försvårar både arbetet med skydd/bevarande och en för Gotland nödvändig hållbar tillväxt. Det är av stor vikt att den statliga nivån lägger mera kraft på att analysera, förstå och minimera målkonflikter genom riksintressen, lagar och regler.

5.6.5 Alla regelverk ska följas upp eller utvärderas

13 Förslag: Utvärderingarna ska bl.a. innehålla en bedömning av reglernas måloppfyllelse, en samhällsekonomisk analys och förslag på förenklingar.

14 Bedömning: Även befintliga regelverk bör utvärderas. Regeringen ska årligen redovisa detta arbete till riksdagen.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland välkomnar ett tydligare utvärderingsarbete inför och efter införande av nya lagar och regler. Det är dock olyckligt att kommissionen ej i sitt förslag tydligare pekar ut vilken myndighet som skulle kunna ha det sammanhållna utvärderingsuppdraget även om Statskontoret (ESV) pekas ut som utvecklingsansvarig för metodstöd och konsolidering av praxis. Region Gotland vill lyfta fram värdet av att ha en statlig myndighet såsom Statskontoret (ESV) som långsiktigt bygger kompetens utifrån vilka förutsättningar riksintressen, lagar och regler skapar eller inte skapar. Region Gotland önskar t.ex. att en dylik myndighet ges i uppdrag att utvärdera sammantagna portföljen av riksintressen då väldigt många sådana finns på Gotland.

En sådan utvärdering skulle kunna värdera behovet av ett tydligare riksintresse kring vatten specifikt på Gotland men även värdera de målkonflikter som uppstår i relation till värdet av produktivitetssökning.

5.6.8 Tydliggör myndigheternas arbete för produktivitet och tillväxt

17 Bedömning: Det bör tydliggöras att myndigheter som tillämpar regler som påverkar företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt ska beakta företagets särskilda förutsättningar i sitt arbete i förhållande till företagen. Detsamma gäller förutsättningarna för andra enskilda samt offentlig sektor. Det handlar till del om ett förtydligande av den serviceskyldighet som redan i dag följer av 6 § Förvaltningslagen

(2017:900). Regeringen bör aktivt integrera perspektivet i sin styrning av respektive myndighet och ge myndigheterna förutsättningar att fullgöra uppgiften.

19 Förslag: Perspektivet tydliggörs i instruktionerna för relevanta myndigheter. Ekonomistyrningsverket ges i uppdrag att rikta kunskapshöjande insatser till myndigheterna för ändamålet.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland välkomnar förslaget men önskar se en starkare tyngdpunkt på synliggörande av, lärande om och ökade resultatredovisningar på myndigheter utifrån deras dubbla roller både som främjare och myndighetsutövare. I denna relation finns också en målkonflikt inte minst hos Länsstyrelserna som även utövar tillsyn på kommunal myndighetsutövning. Kedjan av myndighetsutövning kan både bli lång rent handläggningstidsmässigt och kostsam för det enskilda företaget eller aktören. En del av problematiken finns i en alltför stuprörmässig rolltagning antingen utifrån myndighetsutövning eller främjande. Myndigheter ska kunna bära båda rollerna professionellt, likvärdigt mellan myndigheter och med utgångspunkt i en god service för dem myndigheten är till för.

5.6.9 Det krävs bättre underlag i arbetet med EU-regler

20 Bedömning: Regeringen bör fortsätta att driva på för regelförenkling i EU-samarbetet samt följa upp pågående och nya initiativ med att förenkla EU-regelverket.

21 Bedömning: EU-regleringars konsekvenser för företag verksamma i Sverige behöver belysas bättre i syfte att ge fullgoda underlag till regering och riksdag inför fastställande av svenska positioner i EU-förhandlingar.

22 Bedömning: Sverige bör vid implementeringen av EU-regelverk i möjligaste mån beakta effekter på företagens kostnader, produktivitet, konkurrenskraft och förutsättningar i övrigt liksom effekter för individer och offentlig sektor. I detta ingår bl.a. att inte överimplementera EU-regler.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland delar kommissionens bedömning och förslag men vill samtidigt påminna om vikten av subsidiaritetsprincipen som EU från början byggt sin grund på. Sverige och dess regioner behövs kompetensmässigt i arbetet inom EU för att skapa regelförenklingar utifrån en verklighetstrogen analys och bild. För att Sverige ska kunna bidra i arbetet inom EU med kvalitet och legitimitet måste vi som nation ha *”sopat rent famför egen dörr”*. Ett mera fokuserat, kompetensförstärkt och regionalt förankrat arbete kring regelförenkling i Sverige kommer att öka kapaciteten att verka för frågorna inom EU. Med regionalt förankrat vill vi främst peka på regioner, Länsstyrelser och svenska Brysselkontor.

5.6.11 Fler åtgärder för enklare regler och förbättrad regeltillämpning

25 Bedömning: Regeringen bör förbättra stödet till kommittéväsendet vad gäller samhällsekonomiska analyser, utöka och intensifiera sitt arbete med att korta myndigheternas handläggningstider samt utreda om det är nödvändigt att i kommunallagen förtydliga kommunala myndigheters serviceskyldighet. Därtill bör regeringen utreda hur kommuner och regioner kan bygga upp strukturer likt de som föreslås i detta kapitel.

Region Gotlands yttrande: I detta avsnitt saknas förslag från kommissionen vilket riskerar att minimera värdet av bedömningarna. Region Gotland delar bilden av att många regelverk som berör företag finns på kommunal nivå. Region Gotlands verksamheter omfattar både kommunal och det statliga regionala utvecklingsuppdraget. På Gotland blir det därför mycket tydligt hur många olika riksintressen, lagar och regelverk de enskilda företagen har att förhålla sig till och hur viktigt det är att kunna kombinera både den främjande och den myndighetsutövande rollen. Region Gotland önskar främst poängtera vikten av att staten tar ett större ansvar för utvärderingar, analyser och kunskapsutveckling som stöd både för statliga myndigheter, regioner och kommuner för att kvalitetssäkra offentlig sektors viktiga och dubbla roll gentemot såväl privatpersoner, företag som organisationer. Detta skulle kunna handla om erbjudanden om kunskapsutveckling gentemot myndigheter men även om en samlad statlig kommunikation om den offentliga sektorns roll och funktion i samhället.

Region Gotlands yttrande generellt: Utifrån Gotlands natur och kulturarv har berörda myndigheter ett stort antal riksintressen i kombination med andra regelverk för skydd och bevarande, att ta hänsyn till i handläggning av ärenden. Detta faktum kan bli fördyrande både för berörda myndigheter och för företag eller privatpersoner som är kunder i en ärendeprocess. I slutänden riskerar detta att bromsa produktiviteten då många små och medelstora företag inte har råd, eller ger upp. Med detta som bakgrund ser Region Gotland samlat positivt på de regelförenklande förslagen särskilt om de kan generera utvärdering av och mera förutsägbara avvägningar gentemot och mellan riksintressen. Region Gotland skulle välkomna en generell översyn av riksintressen inkluderat avvägningar mot t.ex. näringslivsutveckling och förutsättningar för bostadsförsörjning.

Kap. 6 Tillståndsprocesser

6.3.1 Övergripande och processuella frågor

26 Bedömning: Staten bör i högre grad samordna sitt arbete i tillståndsärenden. På sikt bör det införas en tillstånds- och tillsynsmyndighet.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland delar bedömningen att staten i högre grad bör samordna sitt arbete i tillståndsärenden, men tar inte ställning till om en samlad statlig tillståndsmyndighet är bästa lösningen. Det behövs i så fall en tydlig ansvarsfördelning mellan kommuner, länsstyrelser och en eventuell ny myndighet. Vidare vill Region Gotland lyfta fram behovet och vikten av kunskap om lokala förhållanden i tillståndsprocesser.

29 Bedömning: Prövningsmyndigheter bör upprätta en tidsplan för målet eller ärendet.

30 Bedömning: I tillståndsärenden där kommuner har rätt att påverka processen bör kommunerna vara skyldiga att lämna tidiga och bindande besked.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland delar bedömningarna 29 och 30 ovan, som en möjlighet till effektivare processer.

6.3.2 Den fysiska planeringen och riksintressen

31 Förslag: Regeringen bör tillsätta en utredning om en ny planlagstiftning. En ventil bör införas i miljöbalken, som möjliggör att angelägna allmänna intressen vägs mot varandra bl.a. utifrån en samlad samhällsekonomisk bedömning.

Region Gotlands yttrande: Region Gotland påpekar att om en "ventil" införs i miljöbalken krävs tydliga definitioner och avgränsningar av vad som räknas som angelägna och allmänna intressen, samt hur deras samhällsekonomiska värde avgörs. På Gotland där motstridiga riksintressen och allmänna intressen ofta krockar, riskerar en "ventil" annars att urholka rättssystemet.

7 Bostäder och byggande

7.4.1 Målsättningen för bostadsmarknaden behöver tydliggöras och regelverken reformeras

35 Bedömning: Det krävs ett samlat omtag för att förbättra bostadsmarknadens funktion. Regeringen bör kommunicera en tydlig målsättning om att reformera bostadspolitikens regelverk med fokus på bättre marknadsförutsättningar.

36 Förslag: Regeringen bör lägga fram en mål- och inriktningsproposition för bostadsmarknaden där målsättningen fastslås samtidigt som den bör innehålla konkreta inriktningar för ett kommande reformarbete. Regelverket som krävs för att realisera propositionens inriktningar bör tas fram.

7.4.2 Inriktningar för ett mer samhällsekonomiskt effektivt och enklare bostadsbyggande

37 Bedömning: Staten bör inte ska ställa mer krav på bostadsbyggnation än vad som är nödvändigt och samhällsekonomiskt motiverat. Inriktningarna i mål- och inriktningspropositionen bör fokusera på ett mer samhällsekonomiskt effektivt och enklare bostadsbyggande.

38 Bedömning: Regelverken reformeras för att möjliggöra ett mer samhällsekonomiskt, enklare och industriellt byggande. Bland annat genom en omprövning av dagens plan- och bygglag och en genomgripande reformering som särskilt beaktar reglernas kostnadsdrivande effekter.

39 Bedömning: Tillgången till byggbar mark bör förbättras. Bland annat genom att reformeringen av regelverket sker med uttalat syfte att ge de samlade samhällsekonomiska aspekter större tyngd och på så sätt öka tillgången till byggbar mark.

40 Bedömning: Ett system utformas som säkerställer att statliga byggregler gäller i hela landet. Exempelvis krävs ytterligare åtgärder, så som tillsyn och sanktioner, för att stoppa förekomsten av förbjudna särkrav.

41 Bedömning: Äganderätten stärks och utbudet ökas genom att viss byggnation blir bygglovsfri. Bland annat genom att, med vissa begränsningar, tillåta uppförande av bygglovsfria typsmåhus på tomter avsedda för bostadsändamål samt att mark som fastighetsbildats med syftet bostadsändamål som regel bör få bebyggas även utan en detaljplan.

42 Bedömning: Arbetet inom offentlig sektor avseende bostäder och byggande utvecklas för att bli mer ändamålsenligt och effektivt.

Region Gotlands samlade yttrande för kap 7.4.1 och 7.4.2: Region Gotland instämmer i att det krävs ett samlat omtag för att förbättra funktionerna i bostadsmarknaden. Inriktningarna är väl genomtänkta och kommer sannolikt att förändra och förbättra förutsättningarna till ett ökat bostadsbyggande och en väl fungerande bostadsmarknad.

Flera av punkterna som tas upp av Produktivitetskommissionen behandlas i Gotlands nya handlingsplan för bostadsförsörjning som beräknas antas under början av 2026, med konkreta åtgärder för förbättringar genom till exempel en ny markstrategi i syftet att skapa större utbud av byggbar attraktiv mark.

Då Gotland har stora variationer i förutsättningar för byggande av nyproduktion, liksom många andra regioner i Sverige, skulle det vara önskvärt att staten i ett kommande reformarbete också ser över förbättrade förutsättningar för byggande på landsbygden. Det är svårt att få lönsamhet i bostadsbyggnation på landsbygden, Tobins Q hamnar ofta under kvoten 1.

Ett exempel som skulle kunna förbättra möjligheter för byggnation på landsbygden nationellt är satsningen på byggemaskiner (idéburet bostadsbyggande) då intresse finns hos lokala utvecklingsaktörer. Det som i dagsläget är ett hinder för denna form av bostadsbyggande är att dessa projekt har mycket begränsade möjligheter till finansiering. Det leder ofta till mycket långa ledtider och tyvärr en låg genomförandegrad. Om man skapar ett bättre ramverk, inkluderat finansieringslösningar som är anpassade efter finansinspektionens krav så skulle sannolikt betydligt fler projekt kunna starta och fullföljas. Se gärna Tyskland som exempel, där denna bostadsform blivit vanligt förekommande.

7.4.4 Länsstyrelsernas roll inom regional utveckling bör stärkas

47 Bedömning: Flytten av det regionala utvecklingsansvaret från Länsstyrelsen till regionerna bör utvärderas. Statens roll kan behöva stärkas.

Region Gotlands yttrande:

Vi välkomnar utredningens helhetssyn och betonar behovet av en samlad, territoriell utvecklingspolitik med tydlig ansvarsfördelning. Vi stödjer förslaget om att regionerna ska få ett starkare och mer formellt uppdrag i det regionala utvecklingsarbetet, men efterfrågar tydligare styrning mellan stat, länsstyrelser och regioner samt lokal nivå – med bibehållen flexibilitet och regionalt självstyre. Regioner är också en naturlig samarbetspart i EU sammanhanget.

Region Gotland vill påminna om att de för närvarande pågår en statlig utredning med uppdraget att lämna förslag på hur den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitikerna ska inriktas och utformas (2024:06 SVESAM – Utredningen för Sveriges sammanhållna utveckling). I delbetänkandet (SOU 2025:85) resoneras kring den nuvarande ansvarsfördelningen och utredningen konstaterar att målen för den territoriella politiken behöver bli tydligare, liksom ansvarsfördelningen och styrningen. SVESAM kommer under 2026 att återkomma med förslag till hur ett sådant sammanhållet system kan se ut.

I Region Gotlands remissvar över SVESAMs delbetänkande värdesätter vi utredningens fokus på territoriell sammanhållning, platsbaserad samordning och lokal förankring, som överensstämmer med EU-fördragets artikel 174. Som Sveriges enda ö-region lyfter Region Gotland fram öars specifika utmaningar: logistiska och kostnadsrelaterade

utmaningar i relation till transporter, demografisk nedgång och sårbarhet för yttre chocker. Region Gotland stödjer utredningens arbete med platsbaserade insatser.

Förslag om förtydligande av ansvarsfördelningen mellan region och Länsstyrelse är bra. Region Gotland har ett gott och nära samarbete med Länsstyrelsen i Gotlands län men stämmer in i bilden av att länsstyrelsernas förutsättningar att verka i sin främjande och utvecklande roll utöver myndighetsrollen behöver stärkas. Däremot anser Region Gotland inte att det regionala utvecklingsuppdraget ska flyttas tillbaka till Länsstyrelserna. Det tar tid att bygga nödvändiga samverkansrelationer med samhällets olika aktörer och regioner har en närmare relation till just utvecklingsaktörerna.

Gotland, som territorium, har en stor mängd riksintressen och andra lagar och regler för skydd och bevarande att ta hänsyn till i myndighetsutövningen. Detta, i kombination med att vi har många små resurssvaga företag och organisationer som på olika sätt vill utveckla sina verksamheter, gör det viktigt att både länsstyrelser, regioner och kommuner på samma sätt förväntas ha och ges resurser för att kunna vara en god serviceorganisation t.ex. genom tidig rådgivning och tydliga och transparenta samråd kring ärenden som berör olika aktörer på Gotland.

Kap. 8 Transportinfrastruktur

Region Gotland har inga särskilda synpunkter på Kap. 8 Transportinfrastruktur då mycket av det som tas upp adresseras i Trafikverkets förslag till nationell plan för 2026–2037. Region Gotland har däremot generella synpunkter angående färjetrafiken till och från Gotland då vi anser att den inte har tagits hänsyn till i något av de enskilda förslagen från Produktivitetskommissionen.

Region Gotlands yttrande generellt: Produktivitetskommissionen lyfter relevanta resonemang i kapitlet, varav Region Gotland uppfattar att delar av detta redan har adresserats. Region Gotland vill dock lyfta ytterligare en fråga, som liksom övriga förslag och bedömningar i kapitlet kan klassas som en strukturell fråga inom statens övergripande planering, organisering och styrning.

Färjetrafiken till och från Gotland är Gotlands landsväg över havet. God tillgänglighet till Gotland kan ge både samhällsekonomiska nyttor genom effektivare transporter mellan ön och fastlandet, och regionala nyttor i form av högre arbetsinkomster och fastighetsvärden till följd av bättre koppling mellan arbetsmarknader och bostäder på Gotland och fastlandet.¹ Idag hanteras färjetrafiken i anslag 1:7 Trafikavtal inom utgiftsområde 22 Kommunikationer, tillsammans med övrig upphandlad trafik, i ett system vars huvudprincip är att reducera tillgänglighetsbrister. Det samtidigt som Gotlands färjetrafik i praktiken har funktionen av en broförbindelse och därmed inte följer de principer som satts upp för övrig upphandlad trafik. Liksom Trafikanalys² anser Region Gotland att trafiken till och från Gotland bör ses som en ersättning för en fast förbindelse och metodmässigt hanteras mer i linje med andra infrastrukturfrågor.

¹ Mälardalsrådet, Nyttoanalys av Systemanalys för Stockholm-Mälarenregionen

² Trafikanalys, Användning och styrning av anslaget till trafikavtal, 2012:5

Region Gotland anser därför att detta behöver utredas vidare. Färjetrafiken till och från Gotland måste ses som en del i den nationella infrastrukturen och i nationell plan hanteras i linje med övriga insatser för att stärka Sveriges infrastruktur.

OECD har identifierat vad som är särskilt för öar och skärgårdar. Det som är unikt för öar – även de som ligger nära storstäder – är framför allt transportlogistiken till och från fastlandet, utmaningar kring bostäder och folkbokföring, samt förvaltningen av naturresurser. När transporter måste ske över vatten förändras alla förutsättningar: tillgängligheten blir mer osäker.

Regionstyrelsen

Meit Fohlin
Ordförande Regionstyrelsen

Stefan Hollmark
Regiondirektör